

Jane Jacobs

Didžiųjų
Amerikos
miestų mirtis
ir gyvenimas

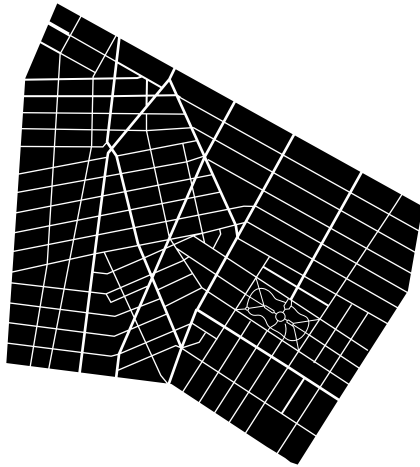
| LAPAS |

architekstai

Jane Jacobs

Didžiųjų
Amerikos
miestų mirtis
ir gyvenimas

| LAPAS |

architekstai

Jane Jacobs
**Didžiųjų Amerikos miestų
mirtis ir gyvenimas**

PIRMASIS ORIGINALUS LEIDIMAS

Jane Jacobs
The Death and Life of Great American Cities
Random House, New York, 1961

SERIJOS „ARCHITEKSTAI“ REDAKTORIAI
Marija Drėmaitė, Aistė Galaunytė, Martynas Mankus

IŠ ANGLŲ KALBOS VERTĖ
Gabrielė Gailiūtė-Bernotienė

SPECIALIEJI REDAKTORIAI
Martynas Mankus, Aistė Galaunytė

REDAKTORĖS
Indrė Petrėtytė, Dangė Vitkienė

DIZAINAS
Aurelija Slapšytė, pagal Jonės Miškinytės serijos
„Architekstai“ dizainą

MAKETAVO
Kontis Šatūnas

UŽ PAGALBĄ VERČIANT TERMINUS DĖKOJAME
Daliai Čiupailaitei-Wiszniewskai, Brigitai Krasauskaitei

KNYGOS LEIDYBĄ IŠ DALIES FINANSAVO

LIETUVOS
KULTŪROS
TARYBA

DO
IT
ARCH
ECTS

This translation is published by arrangement with Random House, a division of Penguin

Random House Copyright © Random House, New York, 1961

© Leidykla LAPAS, www.leidyklalapas.lt, 2020

© Martynas Mankus, straipsnis „Miesto stebėjimas su Jane Jacobs“, 2020

Visos teisės saugomos
Serija „Architekstai“

ISBN 978-609-8198-30-0
ISSN 2669-0578

Turinys

Miesto stebėjimas su Jane Jacobs <i>Martynas Mankus</i>	10
---	----

Didžiųjų Amerikos miestų mirtis ir gyvenimas

Padėka	23
1 Ižanga	27
1 dalis YPATINGA MIESTŲ PRIGIMTIS	51
2 Šaligatvių paskirtys: <i>saugumas</i>	52
3 Šaligatvių paskirtys: <i>ryšiai</i>	79
4 Šaligatvių paskirtys: <i>vaikų priežiūra</i>	99
5 Kaimynijų parkų paskirtys	114
6 Kaimynijų paskirtys	137
2 dalis MIESTO ĮVAIROVĖS PRIELAIDOS	167
7 Įvairovės kūrimo priemonės	168
8 Mišrių pagrindinių paskirčių poreikis	177
9 Mažų kvartalų poreikis	204
10 Senų pastatų poreikis	213
11 Tankumo poreikis	226
12 Kai kurie mitai apie įvairovę	248

3 dalis NUOSMUKIO IR ATGIMIMO JĖGOS	267
13 Įvairovės savigriova	268
14 Paribių dykrų prakeiksmas	284
15 Lūšnynai ir jų valymas	297
16 Laipsniški pinigai ir kataklizminiai pinigai	318
4 dalis KITOKIE METODAI	347
17 Būstų subsidijos	348
18 Miestų erozija ar automobilių ribojimas	366
19 Vizualinė tvarka: jos ribos ir galimybės	401
20 Kaip išgelbėti būstų kompleksus	420
21 Kaip valdyti ir planuoti rajonus	432
22 Koks uždavinys yra miestas	456
Rodyklė	478

Miesto stebėjimas su Jane Jacobs

Martynas Mankus

Didžiųjų Amerikos miestų mirtis ir gyvenimas (The Death and Life of Great American Cities) yra žinomiausia JAV žurnalistės ir aktyvistės Jane Jacobs knyga ir bene garsiausias veikalas apie miestų planavimą, parašytas ne profesionalaus urbanisto, architekto ar akademinio tyrėjo. Pradėjusi karingu pirmuoju sakiniu: „Šioje knygoje užsipulsiu dabartinių miestų planavimą ir perstatymą“, autorė iki paskutinio puslapio išlaiko aštrų, kandų ir polemiską toną. Jacobs pristatytos organiškios urbanistinės plėtros ir bendruomenių dalyvavimo idėjos aiškiai oponavo tuometėms miestų plėtros realijoms: greitkelių statybai, suburbanizacijai, miestų atnaujinimui, paskirčių atskyrimui. Atitinkamai buvo kreipiamas dėmesys į tai, ką to meto miestų planuotojai paprastai apeidavo: vietos bendruomenių gyvenimą, skirtingas socialines grupes, miestų administracijų pamirštus rajonus, socialinį būstą.

Jane Jacobs (mergautinė pavardė Butzner) 1916 m. gimė JAV Pensilvanijos valstijoje, mokėsi įvairiuose koledžuose, nors mokslų nebaigė. XX a. ketvirtajame dešimtmetyje persikėlė į Niujorką, rašė žurnalams *Vogue* ir *Sunday Herald Tribune*, bendradarbiavo Sovietų Sąjungai skirtame leidinyje *Amerika*. 1944 m. ištekėjo už architekto Roberto Jacobso; kai dauguma amerikiečių ėmė keltis gyventi į priemiesčius, pora nusipirko namą Niujorko *Greenwich Village*. 1950 m. Jacobs ėmė dirbti žurnale *Architectural Forum*, kuriame jai teko rašyti apie naujus architektūros projektus ir dažnai lankytis įvairiuose miestuose bei jų rajonuose. Stebėdama gatvės gyvenimą, ji atkreipė dėmesį į didėjantį atotrūkį tarp miesto administratorių, architektų, planuotojų vizijų ir kasdienio gyvenimo socialiniuose būstuose ir apleistuose kvartaluose. Parėmus Rockefellerių fondui, jos straipsniai, gyvenimo priemiesčiuose kritika, 1961 m. buvo apibendrinti knygoje „Didžiųjų Amerikos miestų mirtis ir gyvenimas“. Išleidusi knygą, Jacobs paliko darbą žurnale ir atsidėjo šeimos reikalams, augino vaikus. Tačiau ji išliko aktyvi miestų bendruomenių interesų gynėja – organizavo protestus, tarp jų ir prieš greitkelio (LOMEX, *Lower Manhattan Expressway*) jos gyvenamajame *Greenwich Village* statybą, už ką buvo areštuota. 1968 m., protestuodama prieš JAV karą Vietname (ir norėdama nuo karinės tarnybos apsaugoti sūnus), ji su šeima persikėlė į Torontą Kanadoje. Ten gyvendama parašė keletą miestų ekonomikai skirtų knygų. Iki mirties 2006 m. buvo žinoma ir gerbiama asmenybė, aktyviai dalyvavusi miesto gyvenime.

Knygos įžvalgos neatsiejamos nuo XX a. vidurio JAV konteksto. Pokario Amerika, kaip ir daugelis kitų Vakarų šalių, išgyveno ekonominį pakilimą, formavosi ir naujas gyvenimo būdas. Daugėjo automobilių, valstybė statė daugiau greitkelių, vidurinė klasė ėmė keltis į priemiesčius (tai skatino ir, pavyzdžiui, valstybės subsidijos buvusiems kariškiams). Miestų centrai ėmė stagnuoti, dažnai juose susiformuodavo monofunkciai (vienos paskirties) kvartalai:

biurų, pramogų, prekybos. Gyventi miestuose liko nemažai skurdžiausių gyventojų sluoksnių atstovų, susitelkusių greta centrinių miestų rajonų. Šie gyvenamieji kvartalai, turintys tvirtą vietos bendruomenę, mažų parduotuvėlių tinklą ir pasižymintys aktyviu gatvės gyvenimu, buvo įvardijami lūšnynais (*slums*), nors tebuvo rajonai su senos statybos namais, o savivaldybės neinvestuodavo į jų remontą ir priežiūrą. Dominuojanti naujumo ir modernizacijos dvasia skatino miestų atnaujinimo (*urban renewal*) ir lūšnynų valymo (*unslumming*) planus. Iš esmės tai reišė, kad griaunami seni pastatai ir ištisi kvartalai, o jų vietoje projektuojami nauji būstai, parkai, subsidijuojami keliai. Tarp tokių iniciatyvų autorė mini pokario Niujorko (taip pat Čikagos, Filadelfijos) didžiųjų rekonstrukcijų projektus. Vienu didžiausių Jacobs priešų tapo įtakingas Niujorko planuotojas Robertas Mosesas, XX a. ketvirtajame–septintajame dešimtmečiuose suplanavęs ir įgyvendinęs daugybę infrastruktūros projektų: miesto centrą kertančių greitkelių, naujų parkų ir baseinų. Esminiu modernaus gyvenimo dėmeniu laikydamas automobilį, mieste jį įprasmino pirmiausia transporto magistralėmis.

Su tokiu požiūriu ir konkrečiais Moseso planais ir kovojo Jacobs, atkreipdama dėmesį, kad naujuosiuose projektuose išnyksta ryšys su kaimynija: šaligatviu, gatve, žaliaisiais plotais. Atidžiai stebėdama miesto gyvenimą, ji akcentavo, kad miestas ir jo kaimynijos yra ne tik pastatų visuma, bet ir gyventojus siejantys socialiniai santykiai. Su JAV (ir kartais, konkrečiau, Niujorko, Čikagos, Filadelfijos) kontekstu sietini ir kiti knygoje minimi terminai ir toponimai. Skaitytojui Lietuvoje turbūt sunkiau pajusti skirtumus tarp *neighborhood*, *district* ir *borough* (lietuviškai atitinkamai kaimynija, rajonas ir apygarda), t. y. tarp skirtingo mastelio miesto rajonų. Panašia specifika pasižymintys *midtown*, *downtown* (verčiami kaip centrinė dalis, verslo centras) Jacobs reiškia ne tik jai gerai pažįstamo Niujorko Manhatano dalis, bet ir bendresnę Amerikos miestų struktūrą. Paminėtinas ir

kitas svarbus terminas *project*, apskritai reiškiantis tiesiog gyvenamojo būsto kompleksą. Knygoje nemažai kalbama apie *project* kaip neturtingesnių visuomenės klasių gyvenamą socialinį būstą, asocijuojamą su nepriežiūra ir sudėtinga kriminogenine situacija.

Pažymėtina ir Jacobs priešprieša susiklosčiusiam miestų planavimo mokslui. XX a. pradžioje susiformavusios direktyvinės modernistinės miestų planavimo koncepcijos pasižymėjo tam tikru schematiškumu ir tikėjimu, kad universalius meninius funkcinius modelius galima pritaikyti iš esmės visur. Architektai ir planuotojai stengėsi sutvarkyti chaotišką miesto gyvenimą ir atskirti gyvenamąją, darbo, prekybos zonas. Jacobs, pabrėždama, kad toks tvarkymas – griovimas ir rekonstravimas – ardė vietos bendruomenes ir kūrė izoliuotas, nenatūralias miestų erdves, negailėjo aštrių žodžių vyravusioms planavimo teorijoms. Kokius jų aspektus kritikavo Jacobs? Vienu jos kritikos taikinių tapo funkcinis zonavimas ir Ebenezerio Howardo miesto-sodo ir Le Corbusier spindulinio miesto modeliai (juos ji vadino „miestą griauančiais“), kuriuos vienijo centralizacijos ir schematizavimo idėjos – atskirti industrijos, žemės ūkio, verslo zonas ir jose dirbančių žmonių gyvenamąsias vietas ir atsisakyti užstatymo tankumo. Kitu jos taikiniu tapo Camillo Sitte propaguoti meniniai miesto planavimo principai. Jacobs teigė, kad „miestas negali būti meno kūrinys“, o vyravusiai meninei prieigai ir hierarchiškam planavimui ji priešpriešino socialinio miesto gyvenimo analizę ir bendruomenines iniciatyvas „iš apačios“. Taigi jos požiūris į miestų planavimą buvo empirinis – tik remiantis giliu vietos gyvenimo supratimu, įmanoma pritaikyti konkrečius sprendimus.

Knygos objektas yra miestas, konkrečiau, didelis miestas (metropolis), besiskiriantis nuo nedidelio miestelio pastatų, paskirčių, žmonių koncentracija ir įvairove. Taip pat metropolis – vienas svarbiausių visuomenės ekonominių išteklių. Miestus Jacobs suvokė kaip ekosistemas, kurių kiekvienas

Jane Jacobs

**Didžiųjų Amerikos miestų
mirtis ir gyvenimas**

NIUJORKUI,

*kur atvykau laimės ieškoti
ir radau ją, sutikusi*

*Bobą, Jimmy'į, Nedą ir Mary –
jiems taip pat skiriu šią knygą*

Padėka

Rašant šią knygą, man padėjo tokia daugybė žmonių, kartais patys to nežinodami, kad niekada nesugebėsiu iki galo išreikšti jiems visiems jaučiamo dėkingumo. Ypač dėkoju už informaciją, pagalbą ar pastabas, išsakytas šių žmonių: Saul Alinsky, Norris C. Andrews, Edmund Bacon, June Blythe, John Decker Butzner Jr., Henry Churchill, Grady Clay, William C. Crow, Vernon De Mars, mons. John J. Egan, Charles Farnsley, Carl Feiss, Robert B. Filley, p. Rosario Folino, Chadburne Gilpatric, Victor Gruen, Frank Havey, Goldie Hoffman, Frank Hotchkiss, Leticia Kent, William H. Kirk, p. George Kostritsky ir jo žmonos, Jay Landesman, kun. Wilbur C. Leach, Glennie M. Lenear, Melvine F. Levine, Edward Logue, Ellen Lurie, Elizabeth Manson, Roger Montgomery, Richard Nelson, Joseph Passonneau, Ellen Perry, Rose Porter, Ansel Robinson, James W. Rouse, Samuel A. Spiegel, Stanley B. Tankel, Jack Volkman, Robert C. Weinberg, Erik Wensberg, Henry Whimey, William H. Whyte Jr., William Wilcox, Mildred Zucker, Beda Zwicker. Žinoma, nė vienas šių žmonių nėra atsakingas už tai, ką parašiau aš; kai kurie širdingai nepritaria mano požiūriui, bet vis tiek labai man padėjo.

Taip pat dėkoju Rockefellerių fondui už finansinę paramą, suteikusią galimybę man tyrinėti ir rašyti, Naujajai socialinių tyrimų mokyklai (*New School for Social Research*) už svetingumą ir Douglasui Haskellui, *Architectural Forum* redaktoriui, už padėsinimus ir kantrybę. Labiausiai dėkoju sutuoktiniui Robertui H. Jacobsui Jr.; dabar jau nė nebežinau, kurios idėjos šioje knygoje mano, o kurios jo.

Iliustracijos

Šioje knygoje pateikiami pavyzdžiai šalia mūsų. Ieškodami iliustracijų, malonėkite įdėmiai pažiūrėti į tikrus miestus. O žiūrėdami kartu ir klausykitės, neskubėkite ir apmąstykite tai, ką matote.

Dar neseniai, užuot akiai priėmęs visatos tvarką, civilizacijos naudai būčiau pasakęs, kad kaip tik civilizacija leidžia gimti dailininkui, poetui, filosofui ir mokslo vyrui. Dabar manau, kad ne tai esmė. Manau, esmė tai, kas tiesiogiai veikia mus visus. Kai sakoma, kad esame per daug užsiėmę ieškodami pragyvenimo būdų, atsakau, kad civilizacija pragyvenimo būdus padarė sudėtingesnius; kad civilizacija reikalauja daug ir suvienytų intelektualinių, o ne paprastų ir padrikų pastangų, kad minia būtų pamaitinta, aprenpta, apgyvendinta ir keltųsi iš vienos vietos į kitą. Nes sudėtingesnės ir intensyvesnės intelektualinės pastangos reiškia didesnę ir sodresnę gyvenimo pilnatvę. Jos reiškia apstesnį gyvenimą. Gyvenimas – tikslas savaime, todėl, užuot klausus, ar verta gyventi, verčiau klausti, ar turi gyvenimo apsčiai.

Tepridursiu, kad visi kone grimztame į nevilį. Mūsų apsauginis kiautas yra sudarytas iš vilties, tikėjimo nepaaiškinama pastangų verte bei užtikrintumu ir gilaus, pasąmoninio turinio, kylančio iš naudojimosi savo galiomis.

OLIVERIS WENDELLAS HOLMESAS JR.

1 Įžanga

Knygoje užsipulsiu dabartinį miestų planavimą ir perstatymą. Be to, iš esmės mėginsiu pasiūlyti naujus miestų planavimo ir perstatymo principus, skirtingus ir priešingus dabar dėstomiems visur, pradėdant architektūros ir planavimo mokykla ir baigiant sekmadieniais laikraščių priedais bei žurnalais moterims. Užsipulsiu ne tiek ieškodama priekabių prie perstatymo metodų ar smulkmeniškų planavimo madų. Ne, užsipulsiu metodus ir tikslus, suformavusius šiuolaikinių tradicinį miestų planavimą ir perstatymą.

Siūlydama kitokius metodus, daugiausia rašysiu apie paprastus, kasdienius dalykus: pavyzdžiui, apie tai, kokios miestų gatvės yra saugios, o kokios ne; kodėl vieni miestų parkai pasakiški, o kiti traukia nedorybes ir mirtį; kodėl vieni lūšnytai tokie ir lieka, o kiti atsigauja netgi nepaisant finansinio ir valdžios pasipriešinimo; kodėl pakinta gyvybingiausia miesto dalis; kas yra kaimynija (*neighborhood*), jei toks dalykas apskritai yra, ir kokius darbus didžiuosiuose miestuose ji nudirba, jei apskritai kokius nors nudirba. Trumpai tariant, rašysiu, kaip miestai veikia tikrovėje, nes tai vienintelis būdas sužinoti, kokie planavimo metodai ir kokia perstatymo praktika gali skatinti socialinį ir ekonominį gyvybingumą miestuose, o kokia praktika ir kokie metodai šias savybes slopina.

Esama ilgesingo mito, kad jei tik turėtume užtektinai pinigų – paprastai minimas skaičius yra šimtas milijardų dolerių – galėtume per dešimt metų iškuopti visus lūšnynus, sustabdyti didžiulį, nykių, pilkųjų juostų, vakar ir užvakar buvusių priemiesčiais, dūlėjimą, patupdyti vienoje vietoje klajojančią vidurinę klasę ir jos klajojančius mokesčių pinigus, o galbūt netgi išspręsti eismo problemą.

Bet pažiūrėkit, ką pastatėme už pirmuosius kelis milijardus: mažas pajamas gaunantiems skirtus kompleksus – jie pasidaro dar baisesnį nusikalstamumą, vandalizmą ir bendros socialinės neivilties centrai negu lūšnynai, kuriuos tie būstai ir turėjo pakeisti. Gaunantiems vidutines pajamas – tikrus nuobodybės ir vienodumo stebuklus, užhermetintus nuo bet kokio miesto gyvenimo smagumo ar gyvybingumo. Gaunantiems dideles pajamas – kompleksus, kurių bukumą sušvelnina, ar bent bando sušvelninti, tuščia vulgarybė. Kultūros centrus, kuriuose neišsilaiko geras knygynas. Visuomeninius pastatus, aplenkiamus visų, išskyrus benamius, nes šie beveik neturi pasirinkimo kur trainiotis. Komercijos centrus, blausias standartizuotų priemiesčių prekybos centrų tinklų imitacijas. Promenadas, vedančias iš niekur į niekur, – jomis niekas nevaikšto. Greitkelius, skrodžiančius didžiuosius miestus. Tai ne miestų perstatymas. Tai miestų niokojimas.

Pažvelgus giliau, šie laimėjimai pasirodo dar menkesni už menką savo paviršių. Jie retai kada pasitarnauja juos supančiai miesto sričiai, kaip teoriškai turėtų. Šios amputuotos sritys paprastai ima gangrenuoti. Šitaip suplanuotai apgyvendinus žmones, gyventojams prisegamos kainų etiketės, o taip išrūšiuojant, kiekviena įkainotos populiacijos dalis darosi vis įtaresnė ir labiau įsitempusi ją supančio miesto atžvilgiu. Kai dvi ar daugiau tokių priešiškų salų subrukamos greta, tai vadinama „subalansuota kaimynija“. Monopolistai prekybos centrai ir monumentalūs kultūros centrai po viešųjų ryšių pliauškalais slepia, kad iš intymaus ir kasdienio miestų gyvenimo atimama komercija, o kartu ir kultūra.

Siekiant tokių nuostabių dalykų, planuotojų apjuodinti žmonės stumdomi, išgyvendinami ir išvaromi, kaip užėjus

galingam užkariautojui. Sunaikinama tūkstančių tūkstančiai smulkiųjų verslų, o jų savininkai žlunga, negavę padoresnės kompensacijos. Išdraskomos ir pavėjui paleidžiamos ištisos bendruomenės, o paskui suveši toks cinizmas, apmaudas ir neviltis, kad nepatikėtum, jei negirdėtum ir nematytum savo akimis. Grupė Čikagos kunigų, pasibaisėjusių planuoto miesto perstatymo vaisiais, klausė:

Ar Jobas galėjo turėti galvoje Čikagą, rašydamas:

Žmonės perkelia ežių ženklus <...>

Beturčius nustumia nuo kelio, priverčia visus vargšus slėptis <...>

Jie derlių nuima ne savo lauke, vėlyvas vynuoges nurenka nedorėlio vynuogyne <...>

Miestuose mirštantieji dejuoja, sužeistųjų gyvastis šaukiasi pagalbos <...>

Jei taip, Jobas panašiai galvotų apie Niujorką, Filadelfiją, Bostoną, Vašingtoną, Sent Luisą, San Fransiską ir daugelį kitų vietų. Ekonominis dabartinio miestų perstatymo pagrindimas – apgavystė. Miesto perstatymo ekonomika nėra tvirtai paremta vien gerai apgalvotomis viešųjų mokesčių lėšų subsidijų investicijomis, kaip skelbia miesto atnaujinimo teorija. Miesto perstatymo ekonomika remiasi didžiulėmis, jėga išluptomis subsidijomis, išspauptomis iš bejėgių statybviečių aukų. O padidėjusi tokių vietų mokesčių grąža, miestų gaunamų kaip tik dėl tokių investicijų, yra mirażas, apgailėtinas niekis prieš vis augančias valdiškų pinigų sumas, reikalingas kovai su dezintegracija ir nestabilumu, kuriais patvinsta žiauriai sukrėstas miestas. Planuojamo miestų perstatymo priemonės tokios pat pasibaisėtinos kaip ir tikslai.

Deja, visas miestų planavimo menas ir mokslas bejėgis prieš apleistumą – ir pirma jo pasirodantį slogumą – vis didesniuose miestų plotuose. Dėl tokio apleistumo negalima ramiai versti kaltės tam, kad stinga galimybių taikyti planavimo meną. Atrodo, nesvarbu, kas nors planuoja miestą ar ne. Prisiminkite *Morningside Heights* rajoną Niujorke. Remiantis planavimo

teorija, jame neturėtų kilti jokių nesklaidumų, nes rajone esama sočiai parkų, universiteto miestelių, žaidimo aikštelių ir kitų atvirų erdvių. Labai daug vejos. *Morningside Heights* įsikūręs gražioje aukštumoje, iš jo atsiveria puikūs upės vaizdai. Tai garsus švietimo centras, kuriame veikia įspūdingos įstaigos: Kolumbijos universitetas (*Columbia University*), Jungtinė teologijos seminarija (*Union Theological Seminary*), Juilliardo muzikos mokykla (*Juilliard School of Music*) ir dar pustuzinis kitų, garsių ir garbingų. Čia įsikūrusios geros ligoninės ir bažnyčios. Čia nėra pramonės. Gatvės zonuojamos taip, kad tarp apsaugotų, tvirtai suręstų, erdvių vidurinės ir aukštesnės klasės daugiabučių nesibrautų „nesuderinamos paskirtys“. Tačiau šeštojo dešimtmečio pradžioje *Morningside Heights* taip sparčiai ėmė virsti lūšnynu, niauriu lūšnynu, kuriame žmonėms baisu vaikščioti gatvėmis, kad padėtis ėmė kenkti įstaigoms. Jos ir miesto valdžios planavimo skyriai susivienijo ir, pasitelkę į pagalbą planavimo teoriją, iššlavė labiausiai nudrengtą rajono vietą ir pastatė kooperatyvinį daugiabutį su prekybos centru gaunantiesiems vidutines pajamas ir kompleksą, skirtą gaunantiesiems mažas pajamas, o viską praskiedė oru, šviesa, saulėkaita ir želdiniais. Tai buvo vertinama kaip puikus miesto gelbėjimo pavyzdys.

Deja, *Morningside Heights* ėmė dar sparčiau risti į prarają.

Ir tai nėra nesąžiningas ar neadekvatus pavyzdys. Viena po kito miestuose apleidžiamos kaip tik priešingos, nei numatytų planavimo teorija, vietos. Mažiau pastebima, bet ne mažiau svarbu, kad viename po kito miestuose apleistumui atsispiria taip pat ne tos vietos, kurios turėtų pagal planavimo teoriją.

Miestai – milžiniška miestų statybos ir planavimo bandymų ir klaidų, sėkmių ir nesėkmių laboratorija. Tai laboratorija, kurioje miesto planuotojai turėjo mokytis, kurti ir tikrinti savo teorijas. Tačiau šios disciplinos (jei ją galima tokia pavadinti) praktikai ir mokytojai visiškai nekreipia dėmesio į sėkmės ir nesėkmės pamokas tikrovėje, jų nedomina netikėtos sėkmės priežastys, jie vadovaujasi principais, išvestais iš miestelių, priemiesčių, tuberkuliozės sanatorijų, mugių ir

įsivaizduojamų svajonių miestų – bet ko, tik ne pačių miestų – elgesio ir išvaizdos.

Jei atrodo, kad perstatytos miestų dalys ir nesibaigiančios naujos statybos, nusidriekusios už miestų, monotoniška ir nemaistinga koše paverčia ir miestą, ir užmiestį, tai neturėtų stebinti. Tokį virsmą lemia – tiesiogiai arba iš antrų, trečių ar ketvirtų lūpų – ta pati intelektualinė tyrelė, kurioje didžiųjų miestų savybės, poreikiai, privalumai ir elgesys visiškai supainioti su kitų, daug sėslesnių gyvenviečių, savybėmis, poreikiais, privalumais ir elgesiu.

Nei senų miestų apleistumas, nei šviežutėlis naujosios nemiestiškos urbanizacijos nuopuolis nė iš tolo nėra ekonomiškai ar socialiai neišvengiamas. Priešingai, jokių kitų mūsų ekonomikos ir visuomenės aspektu nebuvo taip tikslingai manipuluojama visą ketvirtį amžiaus, siekiant būtent to, ką dabar turime. Kad pasiektume šitokią monotonią, sterilumą ir vulgarumą, reikėjo nepaprastų valdžios finansinių paskatų. Dešimtmečius ekspertai pamokslavo, rašė ir įtikinėjo, kol įrodė mums ir įstatymų leidėjams, kad tokia tyrelė turėtų būti sveika, jei tik ji apželdinta žole.

Dėl miesto ir jo planavimo nesėkmių ir bergždybės kaltė dažnai parankiai suverčiama automobiliams. Tačiau destruktivus automobilių poveikis yra ne tiek mūsų negebėjimo statyti miestus priežastis, kiek simptomas. Žinoma, planuotojai, įskaitant kelininkus, disponuojančius pasakiškais pinigų sumomis ir nežmoniška galia, niekaip neįstengia priderinti automobilių eismo miestams. Jie nežino, ką daryti su automobiliais miestuose, nes apskritai nežino, kaip planuoti veiksmus, gyvybingus miestus – su automobiliais ar be jų.

Paprasti vairuotojų poreikiai lengviau suprantami ir patenkinami negu sudėtingi miestų poreikiai, ir vis dažniau planuotojai ir urbanistai ima manyti, kad jei tik jiems pavyktų išspręsti eismo problemas, jie būtų išsprendę ir didįjį miestų uždavinį. Miestų ekonominiai ir socialiniai reikalai daug raizgesni negu automobilių eismas. Kaip žinoti, ką daryti su eismu, kol neperpratai paties miesto ir jo gatvių? Žinoti neįmanoma.

1 dalis

YPATINGA MIESTŲ
PRIGIMTIS

2 Šaligatvių paskirtys: *saugumas*

Miestų gatvės turi daug paskirčių, jos nėra vien vieta mašinoms važiuoti, o miestų šaligatviai – gatvės dalis, skirta pėstiesiems – nėra vien vieta jiems vaikščioti. Šios paskirtys susijusios su eismo cirkuliacija, bet nėra jai identiškos, tinkamai veikiančiam miestui jos pačios savaime yra ne mažiau esminės už cirkuliaciją.

Atskirai miesto šaligatvis neegzistuoja. Tai abstrakcija. Jis ką nors reiškia tik kartu su pastatais ir kitomis prie jo arba prie kitų labai netolimų šaligatvių prisišliejusiomis paskirtimis. Tą patį galima pasakyti apie gatves ta prasme, kad jos turi daugiau paskirčių nei vien vieta važiuoti ratuotoms transporto priemonėms. Gatvės ir šaligatviai – pagrindinės viešos miesto vietos – yra svarbiausi gyvybiniai miesto organai. Įsivaizduokite miestą, ir kas iškils prieš akis? Gatvės. Jei miesto gatvės atrodo įdomios, ir miestas atrodo įdomus; jei jos nuobodžios, nuobodus bus ir miestas.

Dar daugiau, ir štai pirmas uždavinys: jei miesto gatvės apsaugotos nuo barbarybės ir baimės – ir miestas bus pakenčiamai apsaugotas nuo barbarybės ir baimės. Kai žmonės sako, kad miestas ar jo dalis yra pavojinga kaip džunglės, jie pirmiausia turi galvoje, kad nesijaučia saugūs ten, ant šaligatvių.

Bet šaligatviai ir jais besinaudojantys nėra pasyvūs saugojamieji ar bejėgės aukos. Šaligatviai – tai, kas išeina į juos, ir tie, kas jais naudojasi – aktyviai dalyvauja dramoje, kai civilizacija stoja prieš barbarybę. Išlaikyti miestą saugų yra pagrindinis miesto gatvių ir šaligatvių uždavinys.

Šis uždavinys priešingas tam, ko tikimasi iš miestelių ar tikrų priemiesčių gatvių ir šaligatvių. Didieji miestai nėra maži miesteliai, bet tik didesni. Jie nėra ir priemiesčiai, tik tankiau gyvenami. Jie iš esmės skiriasi nuo miestelių ir priemiesčių, ir vienas tokių skirtumų tas, kad miestuose neišvengiamai pilna nepažįstamų žmonių. Bet kuriame dideliame mieste daug dažniau pasitaiko sutikti nepažįstamą žmogų negu pažįstamą. Dažniau ne vien viešo susibūrimo vietose, bet ir prie savo slenksčio. Net gyvenantys netoli vieni kitų yra svetimi – kitaip ir negali būti, nes mažoje geografinėje aprėptyje žmonių labai daug.

Lemiamas sėkmingo miesto rajono bruožas – žmogus turi jaustis saugus gatvėje tarp tiek nepažįstamųjų. Jis neturi automatiškai jausti jų grėsmės. Miesto rajonas, neatitinkantis šios sąlygos, nesulaukia sėkmės ir kitais aspektais, todėl kelia sau ir visam miestui daug bėdų.

Šiandien barbarybė užvaldė daug miestų gatvių, arba bent taip žmonės baiminasi, o tai iš tikrųjų reiškia beveik tą patį. „Gyvenu gražiam, ramiame gyvenamajame rajone, – sako mano draugė, tačiau žvalgosi naujos vietos persikraustyti. – Vienintelis nejaukus garsas naktį – retsykais pasigirstantis plėšiko aukos klyksmas.“ Pakanka kelių smurto atvejų miesto gatvėje ar rajone, kad žmonės imtų baimintis. O kai baiminasi, rečiau vaikšto šaligatviais, ir gatvės dėl to darosi dar nesaugesnės.

Žinoma, kai kurių žmonių galvoje veisiasi pikti nykštukai – tokie žmonės niekada nesijaus saugūs, nesvarbu, kokios bus

objektyvios aplinkybės. Bet tai kas kita negu baimė, apninkanti šiaip jau išmintingus, tolerantiškus ir linksmus žmones, kurie vien sveiko proto skatinami vengia sutemus – o kai kur ir dieną – eiti į gatves, nes ten juos tikrai gali užpulti, ir niekas nematys ir nepadės, kol bus per vėlu.

Barbarybė ir tikras, ne įsivaizduotas nesaugumas, keliantis tokias baimes, iš tikrųjų yra ne lūšnynų, o pažiūrėti tvarkingų „ramių gyvenamųjų rajonų“, kaip tas, iš kurio nori išsikraustyti mano draugė, didžiausia problema.

Šios problemos negalima priskirti vien senesnėms miestų dalims. Barbarybė ir nesaugumas stubinamai suklesti perstatytose miesto dalyse, įskaitant vietas, laikomas geriausiais miesto atnaujinimo pavyzdžiais, kaip kompleksai, skirti gaudantiesiems vidutinės pajamas. Tokio visos šalies mastu garbinto (planuotojų ir skolintojų) naujo gyvenamojo kvartalo policijos nuovados kapitonas neseniai ne vien barė gyventojus dėl to, kad jie sutemus trainiojasi lauke, bet ir ragino neatidaryti durų, jei skambina nepažįstamas asmuo. Toks gyvenimas labai panašus į trijų paršiukų ar septynių ožiukų iš vaikystės pasakų. Šaligatvio ir slenksčio nesaugumo problema vienodai rimta ir miestuose, kuriuos sąmoningai stengiamasi perstatyti, ir ten, kur atsiliekama. Nebus naudos ir suverčiant kaltę dėl pavojų mieste vien mažumų grupėms ar vargšams, atstumtiesiems. Tokių grupių ir jų gyvenamų miestų rajonų civilizuotumo ir saugumo lygis labai įvairus. Pavyzdžiui, vieni saugiausių bet kuriuo dienos ar nakties metu Niujorko šaligatvių driekiasi ten, kur gyvena vargšai ar mažumų grupės. O vieni pavojingiausių taip pat eina palei tokių žmonių gatves. Visa tai galioja ir kituose miestuose.

Nusikalstamumą priemiesčiuose, miesteliuose ir didžiuosiuose miestuose tikriausiai kelia giliai glūdinčios sudėtingos socialinės negerovės. Knygoje nesileisime į spekuliacijas apie gilumines jų priežastis. Kol kas pakaks pasakyti, kad, jei norime išlaikyti miesto bendruomenę, gebančią diagnozuoti ir užbėgti už akių sunkesnėms socialinėms problemoms, bet kuriuo atveju pradėti reikia stiprinant visas jėgas, užtikrinančias saugumą ir civilizuotumą – miestuose tokių yra. Tikras idiotizmas statyti

miestų rajonus, tyčia pritaikytus lengvai daryti nusikaltimus. O mes kaip tik taip ir darome.

Pirmiausia reikia suprasti, kad miestų viešoji tvarka – šaligatvių ir gatvių tvarka – palaikoma ne policijos, nors ji ir būtina. Ją palaiko painus, beveik nesąmoningas savanoriškos vietinių kontrolės ir standartų tinklas, pačių žmonių ir įgyvendintas. Kai kuriuose miestų rajonuose – akivaizdūs pavyzdžiai būtų senesnis socialinis būstas ir gatvės, kur labai dažnai keičiasi gyventojai – palaikyti viešųjų šaligatvių įstatymus ir tvarką palikta beveik vien policijai ir apsaugininkams. Tokios vietos – džiunglės. Kad ir kiek policininkų atsiųsi, jie negalės įvesti tvarkos ten, kur ji nepalaikoma natūraliai ir kasdien.

Antra, reikia suprasti, kad nesaugumo problemos negalima išspręsti, išskirstant žmones rečiau, miestų ypatybes iškeitus į priemiesčių. Jei tai padėtų išspręsti gatvių pavojaus problemą, tuomet Los Andželas turėtų būti saugus miestas, nes paviršutiniškai žiūrint jis labai primena priemiestį. Jame beveik nėra rajonų, tokių glaudžių, kad galėtų būti laikomi tankiomis miesto sritimis. Tačiau Los Andželas, kaip bet kuris kitas didelis miestas, negali išsisukti nuo to, kad, būdamas miestas, jis *yra* sudarytas iš nepažįstamų žmonių, ir ne visi jie geri. Los Andželo nusikalstamumo skaičiai atima žadą. Tarp septyniolikos standartinių metropolio teritorijų, turinčių daugiau kaip milijoną gyventojų, Los Andželas nusikaltimais taip išsiskiria, kad sudaro atskirą kategoriją. Ir visa tai ypač galioja nusikaltimams, susijusiems su asmenų užpuolimais, – tokiems nusikaltimams, dėl kurių žmonės bijo gatvių.

Pavyzdžiui, išžagininimų Los Andžele (1958 m. duomenimis) lygis siekia 31,9 šimtui tūkstančių gyventojų ir daugiau negu dvigubai viršija kitų dviejų miestų – Sent Luiso ir Filadelfijos – lygį; tris kartus Čikagoje (10,1) ir daugiau kaip keturis kartus Niujorke (7,4).

Sunkių užpuolimų lygis Los Andžele – 185, palyginti su 149,5 Baltimorėje ir 139,2 Sent Luise (kituose miestuose, kuriuose jis aukščiausias), su 90,9 Niujorke ir 79 Čikagoje.

Bendras Los Andželo sunkių nusikaltimų lygis yra 2507,6 šimtui tūkstančių gyventojų, tai daug daugiau negu Sent Luise

ir Hjustone (atitinkamai 1643,5 ir 1541,1); Niujorke ir Čikagoje (atitinkamai 1145,3 ir 943,5).

Los Andžele išplitusio nusikalstamumo priežastys neabejotinai sudėtingos ir bent iš dalies mįslingos. Bet štai kuo galime būti tikri: miesto praretinimas neužtikrina saugumo nuo nusikaltimų ir jų baimės. Tokią išvadą galima taikyti ir atskiriems miestams, kai pseudopriemiesčiai ar peraugę priemiesčiai idealiai tinkami prievartauti, plėšti, mušti ir panašiai.

Čia ir kyla pats svarbiausias klausimas apie bet kurią miesto gatvę: kaip dažnai gatvėje pasitaiko progų nusikalsti? Galbūt bet kuriame mieste lemta būti įvykdytam tam tikram skaičiui nusikaltimų, kurie vienaip ar kitaip vis tiek suras kaip prasisveržti (aš tuo netikiu). Nepriklausomai nuo to, skirtingos miestų gatvės pritraukia radikaliai skirtingą kiekį barbarybės ir jos baimės.

Kai kuriose gatvėse barbarybė visai negali reikštis. Bostono Šiaurinio gatvės – puikus pavyzdys. Šiuo požiūriu tai turbūt saugiausios gatvės šioje žemėje. Dauguma Šiaurinio gyventojų – italai arba italų kilmės, bet rajono gatvėmis tankiai ir dažnai naudojasi visų rasių ir įvairios kilmės žmonės. Kai kurie pašaliečiai dirba rajone ar netoli; kai kurie ateina apsipirkti ar pasivaikščioti, daugelis, tarp jų mažumų grupių nariai, paveldėję pavojingus rajonus, anksčiau apleistus kitų, tyčia stengiasi leisti pinigus Šiaurinio parduotuvėse, kur žino, kad pinigai nebus atimti nė nespėjus jų išleisti.

Frankas Havey'is, Šiaurinio sąjungos (*North End Union*), vietos bendruomenės namų direktorius, sako: „Jau dvidešimt aštuonerius metus dirbu čia, Šiauriniame, ir per visą tą laiką nė karto negirdėjau apie prievartavimą, plėšimą, vaiko tvirkinimą ar kitą panašų gatvės nusikaltimą rajone. O jei tokių būtų, išgirsčiau, net jeigu nusikaltimas ir nepatektų į laikraštį.“ Maždaug pustuzinį kartų per pastaruosius tris dešimtmečius, pasakoja Havey'is, tvirkintojai mėgino pavilioti vaiką ar vėlai naktį užpulti moterį. Kiekvienu tokiu atveju jiems sutrukdė praeiviai, pro langus spoksančios kūmutės ar krautuvinkai.

Rodyklė

A

Abraham, ponia 90

Abrams, Charles 271, 281, 349

Administraciniai rajonai

(*Administrative districts*)

445 ir kt., 453, 454

Akligatviai (*Dead ends*) 286,

392, 395, 412, t. p. žr. Paribių
dykros

Akvariumas (Niujorkas)

183 ir kt.

Alegenio konferencija

(*Allegheny Conference*) 196

Alinsky, Saul D. 324

Amalgamated Houses (Niujorko

būstų kompleksas) 71

Amsterdamas 375

Anderson, Edgar 472

Anoniminė teritorija ir vaikai

(*Anonymous grounds, and
children*) 81, 107

Antrinė įvairovė (*Secondary*

diversity) 187 ir kt., 192 ir kt.,
196 ir kt., 200 ir kt., 221 ir kt.,
238, 272, 286, 430

Antžeminis geležinkelis 209

Aprūpinimo būstu aktas (1959)

(*Housing Act*) 466

Apšvietimas 64 ir kt., t. p. žr.

Gatvių apšvietimas

Architectural Forum 11, 42, 223,

250 ir kt., 364

Arkliai 369 ir kt.

Ashmore, Harry S. 201

Atnaujinimas (*Renewal*), žr.
Miesto atnaujinimas
Atviros erdvės 30, 47; 4 ir 5 sk.;
242, 243, 415, 422, 444,
462–464, t. p. žr. Parkai
Autobusai 74, 204, 369, 373,
380, 390 ir kt.
Automobiliai / mašinos 11, 31,
69, 76, 116, 160, 181, 182, 197,
223, 255, 256, 302, 334; 18 sk.
Automobilių stovėjimo
aikštelės 181, 185, 249, 256,
257, 278, t. p. žr. Eismas

B

Back-of-the-Yards taryba
(*Back-of-the-Yards Council*)
324, 451
Bacon, Edmund 386
Bafalas (*Buffalo*) (Niujorkas)
335, 421
Baldwin Hills Village (Los
Andželo būstų kompleksas)
104, 105
Baltimorė 39, 71, 87, 98, 104,
119, 139, 169, 362, 384, 431,
440, 452
nusikalstamumas 55
Baltųjų rūmų būstų
konferencija (*White House*
Conference on Housing) 337
Barbarybė, žr. Saugumas
Baron, Sydney S. 441
Baseinai 12, 106, 130, 133, 135
Battery Park (Niujorkas)
183 ir kt.
Bauer, Catherine 41, 44 ir kt.,
232

Bendrabūvis (*Togetherness*)
86 ir kt., 91 ir kt., 97, 98, 104,
107, 163
Bendroji žemė (*General land*)
289 ir kt.
Bendrovės miestelis 42
Bendruomenių namai
(*Settlement houses*) 93, 106,
160, 422, 446 ir kt., t. p. žr.
konkrečius Namus
Beverli Hilsas (*Beverly Hills*)
(Kalifornija) 69
Bibliotekos 106, t. p. žr.
Visuomeniniai ir kultūros
centrai; Orientyrai
Blenheimo namai (*Blenheim*
Houses) (Bruklino būstų
kompleksas) 66 ir kt.
Bostonas 29 ir kt., 39, 56 ir kt.,
77, 104, 114, 118, 144, 147, 155,
194, 229, 259, 273 ir kt., 299,
309, 323, 327, 375 ir kt., 383,
406, 452, 469, 470
Common 114 ir kt.
nusikalstamumas 55 ir kt.
Šiaurinis (*North End*)
32 ir kt., 56, 77, 104, 127,
138, 155, 173, 211, 215, 229,
232, 243, 246, 253, 298,
308 ir kt., 322 ir kt., 469
South End 139, 232 ir kt.
Vest Endas (*West End*) 35,
210, 275, 299, 314, 342
Boswell, James 168, 226
Breines, Simon 374
Bridgman, Thomas 259
Bronksas (*Bronx*) (Niujorkas)
174 ir kt. 201, 221

Bruklinas (*Brooklyn*)
(Niujorkas) 66 ir kt. 101 ir kt.,
144, 183, 201, 222 ir kt.,
228 ir kt., 288, 336, 470

Brooklyn Heights
228 ir kt., 232, 237

Burnham, Daniel 48 ir kt.

Būstas (*Housing*) visa knyga,
ypač 35, 43 ir kt., 99, 115,
137–138, 326 ir kt.; 20 sk.;
469 ir kt.

kompleksai 12, 28, 54,
57 ir kt., 65 ir kt., 81 ir kt.,
88 ir kt., 116, 119, 126 ir kt.,
136, 138, 140, 143, 152 ir kt.,
170, 179 ir kt., 189, 197, 200,
206, 211 ir kt., 217 ir kt.,
224, 229 ir kt., 240,
241, 250, 287 ir kt., 291,
297 ir kt., 312, 319, 330,
332, 338, 340, 349, 353,
356, 404, 414; 20 sk.
subsidijos 17 sk.

Būstų ir namų finansavimo
agentūra (*Housing and*
Home Finance Agency) 321

Būstų subsidijų biuras (BSB;
Office of Dwelling Subsidies)
353

C

Cather, Willa 274

Central Park West (gatvė)
(Niujorkas) 204, 206, 210

Centriniai verslo rajonai
(*Central business districts*)
190

Centrinio ir Žemutinio
Manhatano asociacijos

(*Downtown Lower*
Manhattan Association) 181,
185

Centrinis parkas (*Central Park*)
(Niujorkas) 115, 134, 210,
292 ir kt.

Centrinis šildymas 330 ir kt.

Chaotiška miesto plėtra (*Urban*
sprawl) 28, 335, 337, 472 ir kt.

Cheever, John 288

Chruščiov, Nikita 397

Clay, Grady 186, 222

Cohen, Stuart 223

Colan, ponas 90

Columbus Avenue (Niujorkas)
204 ir kt.

Consolidated Edison Tower
(Niujorkas) 414

Constable, Stuart 120

Consumers' Union 143

Corlears Hook (Niujorko būstų
kompleksas) 71, 95, 119, 133

Cornacchia, Joe 62, 74, 84

Creswell, H. B. 368

Croton Point (Niujorkas) 474

Cullen, Gordon 419

Č

Čatam Vilidžas (*Chatham*
Village) (Pitsbergo būstų
kompleksas) 88 ir kt.,
104 ir kt., 109

Čikaga (*Chicago*) 12, 29, 40,
48, 55 ir kt., 67 ir kt., 73, 115,
131 ir kt., 147, 155 ir kt., 172,
199, 300, 324 ir kt., 335, 384,
424, 438, 451 ir kt.

Back-of-the-Yards
155 ir kt., 163, 219, 237, 298,
323 ir kt., 328, 336, 451
Hyde Park-Kenwood
67 ir kt., 218
nusikalstamumas 55
Čikagos universitetas
(*University of Chicago*)
67 ir kt., 244
Čiuožyklos 106, 135 ir kt., 293

D

Dante Place (Bafalo būstų kompleksas) 421
Dapolito, Anthony 149
Davenport Hotel (Spokanas) 415
De Mars, Vernon 363
Decentralizacija 191, 226
Decentristai 44 ir kt., 316
Denton, John H. 226, 227, 230
Detroitas (*Detroit*) 73, 92, 136, 175, 230, 379
Didysis nuobodulio maras (*Great Blight of Dullness*) 65, 146, 169, 206, 260, 300, 385
Didžioji centrinė stotis (*Grand Central*) (Niujorkas) 194, 327, 410
Diskriminacija 233, 303, 311, 312, 324, 428, t. p. žr.
Segregacija
Disneilendas (*Disneyland*) 375 ir kt.
Dodson, dr. Dan W. 145 ir kt.
Draudimo bendrovės 117, 179, 277, 331, 336, 340, 429, 459, 466
Dūdmaišininkas 76
Dviračiai 112, 135, 293, 275, 295

E

Eismas 28, 31, 38, 47, 52, 155, 195, 217, 245, 248, 255 ir kt., 296, 344, 348; 18 sk.
Ekspropriacija (*Eminent domain*) 338 ir kt., 342, 358
Empire State Building (Niujorkas) 414
Epstein, Jason 184
Etninis solidarumas 162
Euclid Avenue (Klivlandas) 251 ir kt.

F

Fairmount Park (Filadelfija) 115
Federal Hill (Baltimorė) 119
Federalinė būstų administracija (FBA; *Federal Housing Administration*) 319
Feiss, Carl 427
Felt, James 329
Filadelfija 12, 29, 39, 49, 55, 101, 114 ir kt., 117 ir kt., 121 ir kt., 146, 155, 158, 186, 211, 218, 228 ir kt., 237, 253, 273, 278, 301, 328, 383, 386, 414, 424 ir kt., 443
nusikalstamumas 55, 117
Society Hill 218, 328
Šiaurės Filadelfija 228 ir kt., 233
Finansai, žr. Pinigai
Florence, prof. P. Sargant 143, 170
Forest Park (Sent Luisas) 115
Fort Vertas (Teksasas) 368, 372 ir kt., 378
Fox, ponas 94

Franklino aikštė (*Franklin Square*) (Filadelfija) 117, 124 ir kt.
Frederick Douglas Houses (Niujorko būstų kompleksas) 427
Freedgood, Seymour 144

G

Gamyklos, žr. Pramonė
Gamta 472 ir kt.
Gans, Herbert 299, 314
Garažai, žr. Stovėjimo aikštelės; Eismas
Gateway Center (Pitsbergas) 131
Gatvės visa knyga, ypač 2–4 sk. ir kt., t. p. žr. Šaligatviai
Gatvių apšvietimas 64
Gatvių kaimynijos (*Street neighborhoods*) 142 ir kt., 204, 272 ir kt., 309, 324, 452
Gatvių platinimas 149 ir kt., 377, 386
Gatvių saugumas, žr. Saugumas
Gaujos 70, 72, 100 ir kt., 302
Geddes, Robert 424
Geddes, seras Patrick 41, 43 ir kt.
Geležinkelio bėgiai 209, 284 ir kt., 288, 291
General Motors diorama 467
Gyventojų nestabilumas (ir stabilumas) 303, 360
Gyventojų skaičius (metropolio teritorijoje) 244 ir kt.
Gyventojų skaičius (rajone) 155 ir kt., 451 ir kt.
Gyventojų tankumas žr. Tankumas

Glazer, Nathan 42
Golden Gate Park (San Fransiskas) 115
Goldstein, ponas 74
Gramercy Park (Niujorkas) 132
Grant Park (Čikaga) 115
Gražusis miestas (*City Beautiful*) (sąjūdis) 48 ir kt., 196, 403
Greitkeliai visa knyga, ypač 10 ir kt., 285, 287 ir kt., 382 ir kt., t. p. žr. Eismas; Gatvės
Grinvič Vilidžo piliečių asociacija (*Greenwich Village Association*) 149
Grįžtamasis ryšys 278 ir kt.
Gruen, Victor 368, 372 ir kt., 378 ir kt., 386
Guess, Joseph 121
Guggenheim, Charles 99 ir kt.

H

Haar, Charles M. 41, 322, 335
Hayes, Shirley 389
Hall, Helen 143
Halpert, ponas 74, 76
Harvardo dizaino konferencija (*Harvard Design Conference*) 73
Haskell, Douglas 250
Hauser, Philip M. 244 ir kt.
Havey, Frank 56, 104
Hyde Park-Kenwood (Čikagos būstų kompleksas) 67 ir kt., 218
Hjustonas (*Houston*) (Teksasas), nusikalstamumas 56
Hobbs, Blake 93

Hoffman, Goldie 158
Holivudas (*Hollywood*) 97, 406
Holmes, Oliver Wendell Jr. 321
Hoover, Herbert 337
Howard, Ebenezer 13, 41 ir kt.,
48 ir kt., 116, 141, 244,
315 ir kt., 370
Hudson Street (Niujorkas)
74 ir kt., 109, 144, 149, 178,
188, 192, 200, 302

I

Ilgį kvartalai 145, 193; 9 sk.; 253,
360, 380
Independence Mall (Filadelfija)
125
Isaacs, Reginald 141 ir kt., 164
Isaacs, Stanley M. 433
Istoriniai pastatai 323, t. p. žr.
Orientyrų
Išlaidos patalpoms 218, 425,
t. p. žr. Seni pastatai;
Nuvertėjimas
Izoliuotos gatvės (*Self-isolated
streets*) 13, 145 ir kt.,
204 ir kt., 207
Įvairovė (*Diversity*) visa knyga,
ypač 7–13 sk.

Y

Ypatingoji žemė (*Special land*)
289 ir kt.

J

Jaffe, Bernie 85
Jaunimo nusikalstamumas, žr.
Nusikalstamumas

Jefferson Houses (Niujorko
būstų kompleksas) 154
Jefferson Market teismo rūmai
160, 199, 415
Jefferson Park (Niujorkas) 133
Jefferson, Thomas 472
Johnson, Samuel 226 ir kt., 230
*Journal of the Town Planning
Institute* 275
Jungtinis komitetas uždrausti
eismą, išskyrus pagalbos
tarnybų automobilių,
Vašingtono aikštės parke
(*Joint Emergency Committee
to Close Washington Square
Park to All but Emergency
Traffic*) 160
Jungtinis Vilidžo komitetas
Vakarų Vilidžo pasiūlymui
atmesti ir išsireikalauti
naujam (*Joint Village
Committee to Defeat the West
Village Proposal and Get a
Proper One*) 160
Juodieji kreditų sąrašai 323, 326

K

Kaimynijos (*Neighborhoods*)
visa knyga, ypač 6 ir 15 sk.,
t. p. žr. Rajonai (kaimynijos);
Gatvių kaimynijos
gatvių kaimynijos (*street
neighborhoods*) 142,
144 ir kt., 150, 152 ir kt.,
155 ir kt., 204, 272, 273,
309, 324, 452
stambūs rajonai (*districts,
large*) 142, 153, 286

- visas miestas (*the city as a whole*) 46, 142 ir kt., 146, 153, 190
- Kaimynijos stabilumas (*Neighborhood stability*) 15 sk.
- Kaimynų komitetas, siekiant paleisti *Jefferson Market* teismo rūmų laikrodį (*Committee of Neighbours to Get the Clock on Jefferson Market Courthouse Started*) 160
- Kapinės 253, 259
- Karakasas (*Caracas*) 427
- Karnegio koncertų salė (*Carnegie Hall*) (Niujorkas) 193, 281, 470
- Kavingtonas (*Covington*) (Kentukis) 195
- Kennedy, Stephen P. 70
- Kirk, William 40, 143
- Klijų gamyklos 258
- Klivlandas (*Cleveland*) 49, 136, 230, 251
- Kogan, Stanley 223
- Kolumbijos universitetas (*Columbia University*) 30, 60, 135, 143, 250, t. p. žr. Niujorkas, *Morningside Heights*
- Komercija, žr. Krautuvės / parduotuvės
- Komunikacija (viešieji ryšiai) 3 sk.; 155, 160, 368, 406, 427, 441, 459
- Konektikuto bendrojo gyvybės draudimo bendrovė (*Connecticut General Life Insurance Co.*) 170
- Konkurencingas nukreipimas (*Competitive diversion*) 279, 282
- Koochagian, ponas 75
- Koordinacija, administracinė 440
- Kostritsky, Penny 87, 169, 384
- Krantinės 139, 285, 287, 292, 294 ir kt.
- Kraujo nuleidimas (analogija) 36 ir kt., 153
- Krautuvės (čia surinktos nuorodos į visas mažmeninės prekybos vietas), 33, 49, 59 ir kt., 74 ir kt., 82 ir kt., 93 ir kt., 120 ir kt., 148, 171 ir kt., 176; 8 sk.; 206 ir kt., 221 ir kt., 254, 261, 263, 271 ir kt., 287, 311, 334, 369, 379, 381, 392, 407, 425, 465, 471, t. p. žr. Antrinė įvairovė; Mišrios paskirtys
- Kultūros centrai, žr. Visuomeniniai ir kultūros centrai
- Kvartalai (*Blocks*), žr. Ilgi kvartalai; Maži kvartalai; Gatvės; Superkvartalai

L

- L'Enfant 199 ir kt.
- Lacey, ponas 75, 107
- Lafayette Park* (Detroito būstų kompleksas) 73
- Laidojimo namai 258 ir kt.
- Laiduojama nuoma 353, 355 ir kt., 363 ir kt., 424, 428

Laikas (kaimynijos stabilumas)
157, 163, 164
Laikas (nuolatinis naudojimas)
58; 8 sk.; 209, 270
Laikas (statybos kaštai) 215
Laisvo laiko turintys vargšai 117
Lake Meadows (Čikagos būstų
kompleksas) 73
Lauko reklama 252, 260
Laužai (analogija) 405 ir kt.
Laužynai 256 ir kt., 278
Le Corbusier 13, 41, 45 ir kt.,
239, 370 ir kt., 373, 464, 467
Lečvertas (*Lechworth*) (Anglija)
42
Lexington Avenue (Niujorkas)
63
Liftai (pastatuose) ir pastatai
su liftais 61 ir kt., 90, 107,
227, 239 ir kt., 243, 422 ir kt.,
t. p. žr. Saugumas
Ligoninės 106, 150, t. p. žr.
Paribių dykros
Lincoln, Abraham 234
Lincolno aikštės (*Lincoln
Square*) projektas
(Niujorkas) 49
Lindy Park (Bruklinas) 102
Lynch, prof. Kevin 294, 406,
412
Lyons, Edith 389
Lofaro, ponas 75
Logan Circle (Filadelfija) 118
Londonas 41, 120, 168, 244, 275,
369 ir kt.
Los Andželas (*Los Angeles*)
55 ir kt., 69, 97 ir kt., 104,
116, 118, 125, 144, 251, 379,
382 ir kt., 406

nusikalstamumas 55
Luisvilio menų asociacija (*Arts
in Louisville Association*) 221
Luisvilis (*Louisville*) (Kentukis)
186, 201, 222
Lurie, Ellen 90 ir kt., 305
Lūšnynai (*Slums*) 12, 28 ir kt.,
39, 54, 91, 100 ir kt., 138,
155, 161, 209 ir kt., 248 ir kt.;
15 sk.; 320 ir kt., 353 ir kt.,
398, 421 ir kt.
amžini 298 ir kt., 325, 429
savininkai 314, 341, 342
Lūšnynų griovimas (*Slum
clearance*), t. p. žr. Miesto
atnaujinimas
Lūšnynų valymas
(*Unslumming*) 15 sk.; 320,
349

M

Madison Avenue (Niujorkas)
63, 296
Madison Park (Bostonas) 118
Madison Square (Niujorkas)
274 ir kt.
Madison Square Garden
(Niujorkas) 275, 287
Maitinimo planas (*Food plan*)
218
Majami Bičas (*Miami Beach*)
(Florida) 219
Majamio teritorija 454
Maras (*Blight*) 67, 122, 260, 300
Marcellino, Frank 223
Marija Antuanetė 472
Matriarchatas 108 ir kt.
Maži kvartalai 14; 9 sk.; 222, 422

- Mažumų grupės, žr. Etninis solidarumas; Negrai; Puertorikiečiai; Segregacija
- McGrath, William 394 ir kt.
- Meegan, Joseph B. 324
- Mellon Square* (Pitsbergas) 131, 195
- Meloni 94
- Menninger, dr. Karl 134
- Merli, John J. 328
- Metropolio teritorijos (*Metropolitan areas*) 55, 158, 245, 452 ir kt.
- Metropolio valdžia (*Metropolitan government*) 453
- Metropoliteno opera (*Metropolitan Opera*) (Niujorkas) 189, t. p. žr. Lincolno aikštės (*Lincoln Square*) projektas (Niujorkas)
- Miestai (*Cities*) (apibrėžimas) 168
- Miestas-sodas (*Garden City*) 13, 41 ir kt., 68 ir kt., 82, 88, 104, 109, 211, 231 ir kt., 235, 314 ir kt., 327, 332, 370, 403, 444, 463
- Miesteliai (*Towns*) 30, 40 ir kt., 49, 53 ir kt., 58, 73, 81, 91, 140, 157, 171 ir kt., 191, 226, 244 ir kt., 284 ir kt., 291, 294, 337, 419, 437, 448, 452 ir kt., 463, 472
- Miesto atnaujinimas (*Urban renewal*) visa knyga, ypač 12, 15, 29, 32, 48, 49, 54, 69, 70, 297, 313, 349, 362
- Miesto planavimas (įprastas) (*City planning (conventional)*) visa knyga, ypač 16, 37 ir kt., 41, 43, 69, 89, 96, 103, 137, 197 ir kt., 247, 268, 315 ir kt., 326 ir kt., 348, 374, 404, 417, 435, 444 ir kt., 464 ir kt.
- Miestų centrai (*Downtowns*) 11, 40, 45, 172, 189 ir kt., 245, 266 ir kt., 273 ir kt., 379, 421, 430
- Miller, Richard A. 251
- Milžiniška vienaarūšių elementų sancaupa (*Massive single elements*) 284, 296; 14 sk., t. p. žr. Paribių dykros
- Mišrios paskirtys (*Mixed uses*) 8 sk.
- Mokesčių lėšos 29, 341, t. p. žr. Pinigai
- Mokesčių reguliavimas ir lengvatos 280, 343, 356
- Mokestinė bazė 280
- Mokyklos 88, 106, 137 ir kt.
- Mokslinė mintis 457
- Moliniai šuniukai 474 ir kt.
- Monopolių planavimas 28, 218
- Monrealis (*Montreal*) 135
- Morgai 258
- Morningside Park* (Niujorkas) 135
- Moses, Robert 12, 17, 100, 115, 156, 388 ir kt., 390, 395, 399
- Motley, Arthur H. 321
- Mumford, Lewis 41, 44, 45, 232, 237, 386, 403, 435
- Muziejai 106, t. p. žr. Visuomeniniai ir kultūros centrai; Orientyrai

Muzikos akademija (Filadelfija)
431

N

Nairn, Ian 419

Narkotikai 93, 148, 150, 314

Naujasis Delis (*New Delhi*) 375

Naujasis Džersis (*New Jersey*)

42, 223, 474

Negrai (*Negroes*) 160, 200, 300,
303, 310 ir kt.

Nelson, Richard 131, 172, 259

Nespecializuotas žaidimas

(*Unspecialized play*) 105

Nestatymas (*Unbuilding*) 286,
435, 444

New Deal 337

New Yorker 73, 134, 210, 212

Nicola, Frank 196

Niebuhr, Reinhold 138

Niu Heivenas (*New Haven*) 335,
394, 438 ir kt.,

Niujorkas (*New York*) visa
knyga

Aukštutinis Ist Saidas

(*Upper East Side*) 84, 173

Aukštutinis Vest Saidas

(*Upper West Side*) 71, 138,

148, 150, 209 ir kt., 230,

427

centras (*downtown*)

179 ir kt.

centrinė dalis (*Midtown*)

12, 180, 194

Chelsea 209, 230

Grinvič Vildžas

(*Greenwich Village*)

94 ir kt., 110, 127 ir kt., 139,

149 ir kt., 155, 160 ir kt.,

172, 199, 209 ir kt., 219,

228 ir kt., 240 ir kt.,

258 ir kt., 296, 307 ir kt.,

328, 397, 415, 770, t. p. žr.

Hudson Street

Harlemas (*Harlem*)

127 ir kt., 200 ir kt., 230,

302 ir kt., 332

Yorkville 95, 162, 229, 230,

Ist Saidas (*East Side*) 163,

209 ir kt.

Morningside Heights 30,

127 ir kt., 139, 287

nusikalstamumas 55, 57,

148

Priešgaisrinės apsaugos
departamentas 440

Rytų Harlemas (*East*

Harlem) 39 ir kt., 80, 84,

90 ir kt., 120, 133, 143 ir kt.,

259, 298, 326 ir kt.

šaligatviai 54, t. p. žr. Šali-
gatviai; Gatvės

Vest Saidas (*West Side*)

102, 145, 210, 409

Viešoji biblioteka 121, 181,

184, 186, 197, 199, 281, 414,

416, 470

Žemutinis Ist Saidas

(*Lower East Side*) 61, 71,

93, 95, 101, 119 ir kt., 133,

150 ir kt., 163, 286, 299,

308, 328, 333, 361

Niujorko miesto būstų tarnyba

(*New York City Housing*

Authority) 66, 343

Niujorko miesto planavimo

komisija (*New York City*

Planning Commission) 261,

442

Niujorko regioninė planavimo asociacija (*Regional Plan Association of New York*) 109
Nuoma 353 ir kt., 428
Nusikalstamumas 55 ir kt., 100 ir kt., 120 ir kt., 138
Nusikalstamumo lygis 101, 104
Nuvertėjimas (statybos kaštų) 215, 343, 355, 425

O

Oniki, kun. Jerry 100
Orientyras (*Landmarks*) 366 ir kt., 412 ir kt., 419, 431, 468
Ouk Ridžas (*Oak Ridge*) (Tenesis) 73
Ouklandas (*Oakland*) (Kalifornija) 195 ir kt., 230, 452
Owens, Wilfred 386

P

Padilla, Elena 83
Pagalba ruošiant namų darbus 143
Pajamos 28 ir kt., 46, 54, 69 ir kt., 73, 80 ir kt., 108, 127, 143, 146, 162 ir kt., 189, 215 ir kt., 221, 240, 281, 287, 304 ir kt., 312 ir kt., 325 ir kt., 404, 421 ir kt., 465 ir kt.
Panuch, Anthony J. 338 ir kt., 342 ir kt.
Paprastumas, uždaviniai 373, 403, 457 ir kt.

Paribių dykros (*Border vacuums*) 115; 14 sk.; 420, 429, 436
Park West Village (Niujorko būstų kompleksas) 71
Parkai visa knyga, ypač 30 ir kt., 45 ir kt.; 4 ir 5 sk.; 137, 154, 168, 284 ir kt., 366 ir kt., 412, 461 ir kt.
Parkchester (Bronkso būstų kompleksas) 221
Parko aveniu (*Park Avenue*) (Niujorkas) 63
Parkų dizainas 128
centruotumas (*centering*) 128, 130
raizgumas (*intricacy*) 128 ir kt., 366 ir kt., 402, 406 ir kt., saulė 103, 125, 128, 131, 280, 473 ir kt.
uždarumas 128
Pasaulinė mugė (*World's Fair*) (Niujorkas) 467
Pasaulio paroda (*Columbia Exposition*) (Čikaga) 48
Pasitikėjimas 37, 80, 88, 144, 160, 308, 462
Paskirčių centrai (*Centers of use*) 154, 372
Paskolos, žr. Pinigai
Pašto skyriai (*Post officing*) 374
Pavojus, žr. Saugumas
Peets, Elbert 198, 254
Penktoji aveniu (*Fifth Avenue*) (Niujorkas) 63
Perkins & Will 424 ir kt.

- Perpildyti būstai (*Overcrowding of dwellings*) 231 ir kt.,
307 ir kt.
- Pershing Square* (Los Andželas) 125
- Perstatymas (*Redevelopment*),
žr. Miesto atnaujinimas
- Pėsčiųjų takai 60, 82, 112, 117,
127, 210, 212, 289, 405, 422
- Pėstieji 52, 60, 69, 111 ir kt.,
366 ir kt., 372 ir kt., 386, 388,
410
- Peticijos 94, 149, 192, 386
- Piliečių sąjunga (*Citizens' Union*) 447
- Pilkosios zonos (*Gray areas*)
65 ir kt., 92, 98, 137, 139, 170,
186, 201 ir kt., 216, 228 ir kt.,
256 ir kt., 406, 416, 421, 474
- Pinigai 16 sk., t. p. žr. Kreditų
juodieji sąrašai; Būstai,
subsidijs
- Pirminės paskirtys (*Primary uses*) 117; 8 sk.; 212 ir kt.,
225 ir kt., 244, 249, 269, 273,
295, 355, 360, 414, 420, 430,
451
- Pitsbergas (*Pittsburgh*) 39, 88,
98, 104, 109, 131, 138, 155,
95 ir kt., 379, 383, 414, 430
- Planavimas ir bendruomenės
veikla (Planning and
Community Appearance)* 417
- Planavimo komisijos 229,
261, 288, 381, 389, 438,
442 ir kt.
- Platt, Charles 363
- Plaza* (Los Andželas) 118
- Politiniai veiksmai, žr.
Savivalda
- Potter, dr. Van R. 278
- Prado* (Bostonas) 127 ir kt.
- Pramonė 30, 32, 41 ir kt., 75,
97, 171, 178, 180, 201, 296,
315 ir kt., 325, 466, t. p. žr.
Paribių dykros
- Pramoniniai parkai 288
- Prašalaičiai 58 ir kt., 67 ir kt.,
75, 77, 80, 133 ir kt., 144, 258,
272, 302, 309, 436
- Prekybos centrai 28, 30, 68, 72,
96, 135, 171 ir kt., 184, 187,
214 ir kt., 151, 156, 261 ir kt.,
332, 366 ir kt., 384, 465, 473
- Priemiesčiai visa knyga, ypač
28, 40, 76, 97, 171, 222, 226,
235 ir kt., 245 ir kt., 256 ir kt.,
335 ir kt., 384 ir kt., 473 ir kt.
- Priešintis marui (*Fight Blight*)
123, 224, 225
- Principai (*Codes*) 358, 360, t. p.
žr. Zonavimas
- Privati erdvė 58, 63, 68
- Privatumas 16, 44, 82 ir kt., 91
- Probleminės paskirtys (*Problem uses*) 260
- Promenados 28, 33, 71, 112,
127, 206, 211, 443, t. p. žr.
Pėsčiųjų takai
- Prospect Park* (Niujorkas) 115
- Puertorikiečiai 83, 135, 158, 160,
333
- ## R
- Radburnas (*Radburn*) (Naujasis
Džersis) 42

Rajonai (kaimynijos) (*Districts*
(*neighborhoods*) visa knyga
Raktai (paliekami saugoti)
84 ir kt.
Rapkin, dr. Chester A. 329
Rasinė diskriminacija, žr.
Segregacija
Ratcliff, Richard 191
Regioninis planavimas 463
Reichek, Jesse 102
Restoranai, žr. Krautuvės /
parduotuvės
Rittenhouse Square (Filadelfija)
114
Riverside Drive (Niujorkas) 230,
239
Rockefellerių aikštė (*Rockefeller*
Plaza) (Niujorkas) 114, 135,
207
Rogan, Jimmy 77
Roosevelt, Eleanor 159
Roxbury (Masačusetsas) 57, 229
Rubinow, Raymond 151
Rush, dr. Benjamin 36 ir kt.
Rūsių gyventojų nuomininkų
gelbėjimo komitetas (*Cellar*
Dwellers' Tenant Emergency
Committee) 160

S

Saarinen, Eliel 412
Salisbury, Harrison 161, 304,
382 ir kt., 386, 442
San Fransiskas (*San Francisco*)
29, 49 ir kt., 115, 129, 132,
173, 197 ir kt., 228 ir kt., 237,
251, 253, 289 ir kt., 383, 397,
410 ir kt., 430, 452

North Beach 95, 173,
228 ir kt., 237, 298
Telegraph Hill 95, 173,
228 ir kt. 237, 253
Western Addition 228 ir kt.
Santalka, žr. Tankumas
Santangelo, Alfred E. 330 ir kt.
Saros Delano Roosevelt parkas
(*Sara Delano Roosevelt Park*)
(Niujorkas) 100, 101, 125, 130
Satelitiniai miesteliai,
suplanuoti (*Satellite towns*,
planned) 42, 452, t. p. žr.
Žaliosios juostos miesteliai;
Miestas-sodas
Saugumas 2, 4 ir 14 sk.;
305 ir kt., 358, 383, 411, 422,
427 ir kt., 436, 444
Savivalda 139 ir kt., 151 ir kt.,
155, 162 ir kt., 441 ir kt.,
453 ir kt.
Segregacija 15, 96, 304
Seni pastatai (*Aged buildings*)
12, 32, 213 ir kt., 238, 361
Sent Luisas (*St. Louis*) 29, 49,
55, 99, 101, 115, 147, 361, 416
nusikalstamumas 55
vandens rezervuaras 416
Seward Houses (Niujorko būstų
kompleksas) 361
Shaffer, Marshall 351
Sheil, Bernard J. 324
Simkhovich, Mary K. 163
Simon, Kate 174, 264
Sinclair, Upton 324
Sinsinatis (*Cincinnati*) 147, 376
Skubaus perėmimo įstatymai
342
Slube, ponas 75

Smith, Larry 192
Smogas 116, 383
Socialinis būstas (*Public housing*), žr. Būstas (ir jo paantraštės), ypač Būstų kompleksai
Spindulinis miestas (*Radiant City*) 13, 45 ir kt., 49, 65, 73, 332, 370 ir kt., 389, 399, 403 ir kt., 464
Spindulinis miestas-sodas (*Radiant Garden City*) 48 ir kt., 68, 71, 73, 104, 118, 127, 131, 211, 314, 327, 332, 444
Spokanas (*Spokane*) 415
Sportas 99, 110, 130, 134 ir kt., 196, 219, 221, 411, 422
Standartinės metropolio teritorijos (*Standard metropolitan areas*) 245, 452
Steffens, Lincoln 301
Stein, Clarence 41, 44 ir kt., 403 ir kt., 465
Stuyvesant Town (Niujorko būstų kompleksas) 72 ir kt., 217, 241
Sunkvežimiai 47, 223, 292, 371 ir kt.
Superkvartalai (*Super-blocks*) 44, 46, 71, 101, 104, 206, 211, 232
Svarstymai 339, 386 ir kt., 389, 432 ir kt.

Š

Šachmatai 192 ir kt., 197, 200 ir kt., 292 ir kt.

Šaligatviai visa knyga, ypač 2–4 sk., t. p. žr. Gatvės
Šaligatvio baletas (*Sidewalk ballet*) 74 ir kt.
Šeštoji aveniu (*Sixth Avenue*) (Niujorkas) 207, 209 ir kt., 212, 253
Šiaurinio sqjunga (*North End Union*) (Boston) 56
Švaistomi išteklių ("Wasteful" streets) 107, 184, 359
Švedija 42

T

Taimso aikštė (*Times Square*) (Niujorkas) 134, 260, 470
Taisyklinga gatvių schema (*Gridiron streets*) 409
Tankel, Stanley 363
Tankumas (gyventojų ir / arba būstų) 14, 46, 123, 226, 228; 11 sk.; 230, 235
Tannenbaum, Dora 154
Televizija parkuose 120
Teritorija (*Turf*) (sistema) 70
Thompson, Stephen G. 223
Tillich, Paul J. 264 ir kt.
Time Inc. 223
Traukos taškai (*Focal points*), žr. Orientyrai
Trečioji aveniu (*Third Avenue*) (Niujorkas) 209
Trejybės bažnyčia (Niujorkas) 413
Trumpi kvartalai, žr. Maži kvartalai
Tugwell, Rexford G. 337
Turner, William 37
Tvarka, žr. Vizualinė tvarka

Tvoros 70 ir kt., 130, 210,
318, 370, t. p. žr. Teritorija
(sistema)

U

Union Carbide Building 253,
410

Union Settlement (Rytų
Harlemas, Niujorkas) 40, 93,
143, 305, 424

Union Square (San Fransiskas)
129

Unwin, Raymond 41, 232

Utopija 41, 43, 46, 315

Uždaviniai

nesuderinto sudėtingumo
(*Disorganized complexity*)

457 ir kt., 460, 463 ir kt.,

468

suderinto sudėtingumo

(*Organized complexity*) 38,

457, 460 ir kt., 467 ir kt.,

470

Užtvaros (*Barriers*), žr. Paribių
dykros

V

Vaikai, žr. Vidiniai kiemai;

Parkai; Saugumas

Vakarų 88-oji gatvė (*Eighty-
eighth Street, West*)
(Niujorkas) 204, 206

Valkatynai (*Skid Row parks*) 117,
124 ir kt., 198

Vandalizmas 28, 66 ir kt.,

183, 356, t. p. žr.

Nusikalstamumas

Vašingtonas (*Washington*)
(Kolumbijos apygarda) 29,
114, 198 ir kt., 415

Džordžtaunas

(*Georgetown*) 95, 211

Vašingtono aikštė (*Washington
Square*) (Filadelfija) 117,
122 ir kt.

Vašingtono aikštė (*Washington
Square*) (Niujorkas) 114, 127,
129, 130

Velvinas (*Welwyn*) (Anglija) 42

Vernon, Raymond 170, 191

Verslumo peryklos (*Incubation
of enterprise*) 191 ir kt.

Vidiniai kiemai 46, 254, 294

Vidurinė klasė, auginimas

(*incubation*) 308 ir kt.

Vienos krypties eismas 377,

386, 391

Viešasis gyvenimas 3 sk.; 148,
236

Viešasis transportas 256, 367,
373, 379 ir kt., 391 ir kt., 437,
t. p. žr. Autobusai; Eismas

Viešieji tualetai 94

Viešieji veikėjai (*Public*

characters) 92 ir kt., 148,

260, 306, 422 ir kt., 471

Viešoji atsakomybė 107 ir kt.

Viešoji erdvė 15, 17, 58 ir kt., 63,
152, 165, 422, 426, 436, 462

Viešosios tvarkos palaikymas
(*Code enforcement*) 233,
333 ir kt., 343, 360

Viso miesto kaimynija (*City as
a whole neighborhood*) 143,
145, 158 ir kt.

Visuomeniniai ir kultūros
centrai (*Civic and cultural*

centers) 48, 126, 170, 194, 197,
285, 430 ir kt.

Visuomeniniai pastatai 28, 414,
424, t. p. žr. Orientyrai

Visuomeninių pastatų orumas
(*Staunchness of public
buildings*) 279 ir kt.

Vizualinė tvarka 60, 255; 19 sk.

Vladeck Houses (Niujorko būstų
kompleksas) 71

Volstrytas (*Wall Street*)
(Niujorkas) 179, 195, 376, 413

Vonios kilimėlio planas
(*Bathmat plan*) 389

W

Wagner Houses (Niujorko būstų
kompleksas) 333

Wanamaker's 172

Washington Houses (Niujorko
būstų kompleksas) 57 ir kt.,
65

Washington Square Village
(Niujorko būstų kompleksas)
220

Weaver, dr. Warren 457 ir kt.,
460 ir kt., 464

Welles, Orson 97

Wheaton, William 363

Whimey, Henry 23

White Horse (baras) 63 ir kt., 75

Whyte, William H. Jr. 161

Wilshire Blvd (Los Andželas)
251

Wright, Henry 44

Z

Zonavimas (*Zoning*) 13, 96,
109, 140, 153, 212, 218, 242,
248, 252, 255, 258, 261 ir kt.,
279 ir kt., 418, 446
siekiant įvairovės 279 ir kt.

Ž

Žaidimų aikštelės, žr. Parkai
Žaliosios juostos miesteliai
(*Green Belt towns*) 337

Žiurkės 361

8-oji gatvė (*Eighth Street*)
(Niujorkas) 271 ir kt., 281

11-oji gatvė (*Eleventh Street*)
(Niujorkas) 253 ir kt.

34-oji gatvė (*Thirty-Fourth
Street*) (Niujorkas) 194

87-oji gatvė (*Eighty-seventh
Street*) (Niujorkas) 204,
206 ir kt.

89-oji gatvė (*Eighty-ninth
Street*) (Niujorkas) 204, 207

Jane Jacobs

**Didžiųjų Amerikos miestų
mirtis ir gyvenimas**

architekstai

IŠLEIDO
Leidykla LAPAS
leidyklalapas.lt

TIRAŽAS
1500 egz.

Ar gyventojai apie miesto planavimą gali suprasti daugiau nei profesionalūs urbanistai? Šis drąsus klausimas užduodamas revoliuciją sukėlusioje ir klasika tapusioje Jane Jacobs knygoje „Didžiųjų Amerikos miestų mirtis ir gyvenimas“.

Autorė, kritikuodama tradicines urbanizmo teorijas, žvelgia į miestą kaip į gyvą organizmą ir tiki, kad čia vykstančiuose procesuose balsą privaloma suteikti gyventojams – tikriesiems savo miesto, rajono, gatvės šeiminkams. Ši prieš beveik 60 metų pasirodžiusi knyga išlieka vienu svarbiausių veikalų apie miestų planavimą: aštrus, polemiskas, bet optimistinio tono neprarandantis tekstas gvildena problemas, su kuriomis susiduriame ir šiandien, bei pristato vis dar aktualius socialiai ir ekonomiškai gyvybingo miesto dėmenis.

Nors žurnalistė, aktyvistė, knygų autorė Jane Jacobs (1916–2006) neturėjo formalaus urbanistinio ir architektūrinio išsilavinimo, o oponentai mėgindavo ją pašiepti kaip „tiesiog namų šeiminkę“, savo tekstais Jacobs sugebėjo radikaliai pakeisti miesto planavimo politikos principus.

*„Didžiųjų Amerikos miestų mirtis ir gyvenimas“ tapo turbūt
įtakingiausiu veikalu miestų planavimo istorijoje.*

The New York Times

*Šis griežtas ir polemiskas miestų planavimo vadovas pasiekė
nepaprastai plačią skaitytojų auditoriją – galbūt todėl, kad retai
patiriame malonumą skaityti knygą apie miestus, parašytą
žmogaus, regis, iš tiesų vertinančio tai, dėl ko juose smagu gyventi.*

The Guardian

www.leidyklalapas.lt

9 786098 198300